OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO HE 222/2018 vp

Kriminaalipoliittinen osasto
Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen
Erityisasiantuntija Anne Kohvakka

11.1.2019

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain, pakkokeinolain ja rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta (HE 222/2018 vp)

1. Esityksen keskeinen sisältö

Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen

Esityksen keskeisin ehdotus on, että Rikosseuraamuslaitokselle säädetään toimivalta puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun vankilan alueella tai sen yläpuolella. Toimivaltasäännös on tarpeen, koska erityisesti lennokeilla ja muilla miehittämättömillä ilma-aluksilla on pyritty kuljettamaan kiellettyjä aineita ja esineitä vankiloihin. Tällaisen vankilaturvallisuutta vaarantavan toiminnan voidaan olettaa lisääntyvän tulevaisuudessa, koska miehittämättömien kulkuneuvojen määrä lisääntyy. Tällä hetkellä säädöspohja puuttua kulkuneuvojen kulkuun on puutteellinen.

Puuttumisen edellytyksenä olisi, että miehittämätön kulkuneuvo tulee luvatta vankilan alueelle tai sen yläpuolelle. Kynnys olisi siis periaatteessa matala, mutta jos puuttumisessa tarvitsisi käyttää voimakeinoja tai vaikuttaa teknisesti kulkuneuvon kulkuun, säädettäisiin tältä osin korkeammasta kynnyksestä.

Voimakeinojen käyttö olisi mahdollista vankeuslain 18 luvun 6 §:ssä säädetyin edellytyksin. Ehdotetussa vankeuslain 16 luvun 2 a §:ssä puolestaan säädettäisiin mahdollisuudesta käyttää teknistä laitetta, joka vaikuttaa kulkuneuvon kulkuun. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että laitteella vaikutettaisiin kulkuneuvon käyttämään radiosignaaliin siten, ettei sitä pystyttäisiin ohjaamaan vankilan alueelle. Kynnys laitteen käyttöön vastaisi pitkälti kynnystä voimakeinojen käyttöön.

Erikseen säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta käsitellä kulkuneuvon kulkuun liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja, joita voi kertyä, kun radiosignaaliin vaikutetaan. Erikseen säädettäisiin myös siitä, kuinka Rikosseuraamuslaitoksen haltuun päätynyttä miehittämätöntä kulkuneuvoa tulisi käsitellä.

Myös Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille ja poliisille on säädetty tai ollaan säätämässä vastaavanlaiset toimivaltuudet.

Ehdotuksella on merkitystä etenkin omaisuuden suojan ja yksityiselämän suojan kannalta. Asia on ollut perustuslakivaliokunnan arvioitavana eduskunnan jo hyväksymien Rajavartiolaitoksen toimivaltuussäännösten yhteydessä (HE 201/2017 vp ja PeVL 6/2018 vp). Perustuslakivaliokunta katsoi asiassa antamassaan lausunnossa, että kyseinen sääntely voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Tämän ja esityksen perusteluissa esitetyn vuoksi oikeusministeriö katsoo, että tämäkin esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sylkemisen estävän suojan käyttö

Toiseksi ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitokselle säädetään toimivalta rajoittaa vangin toimintavapautta sylkemisen estävää suojaa käyttämällä. Säännökset eivät tällä hetkellä mahdollista suojan käyttöä, mutta vankiloissa voi tulla tilanteita, joissa aggressiivisesti käyttäytyvä vanki pyrkii sylkemään henkilökunnan tai muiden vankien päälle. Näissä tilanteissa sylkeminen tulee voida estää muiden henkilöiden terveyden ja koskemattomuuden suojelemiseksi.

Sylkemisen estävän suojan käyttöä koskeva sääntely lisättäisiin vankeuslain 18 luvun 2 §:ään. Sylkemisen estävä suoja lisättäisiin säännökseen käsirautoja ja muovista sidettä vastaavaksi välineeksi. Suojan käytön edellytykset vastaisivat siten käsirautojen ja muovisen siteen käyttöedellytyksiä.

Pakkokeinolain ja rikoslain muutokset

Kolmanneksi esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä pakkokeinolain ja rikoslain tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia koskeviin säännöksiin.

Tutkinta-arestin alkamisajankohtaa koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin siten, että alkamisajankohta määräytyisi samalla tavoin kuin tehostetun matkustuskiellon alkamisajankohtakin. Tutkinta-aresti alkaisi siitä, kun siihen määrätty on saanut tiedon tuomioistuimen ratkaisusta joko oikeuden istunnossa tai oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa tarkoitettuna muuna todisteellisena tiedoksiantona. Voimassa olevien säännösten perusteella on tulkinnanvaraista, alkaako tutkinta-aresti tiedonsaannista vai vasta valvontalaitteiden asentamisesta.

Tehostetun matkustuskiellon osalta tiedoksiantomenettely henkilön ollessa poissa asiaa käsiteltäessä on perusteltua yhtenäistää tutkinta-arestia vastaavasti oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaiseksi.

Tutkinta-arestin toimeenpanon turvaamiseksi ehdotetaan, että säädettäisiin etsintäkuulutusmenettelystä tutkinta-arestiin määrätyn pakoillessa toimeenpanoa. Rikkomuksen selvittämisen turvaamiseksi säädettäisiin noutomenettelystä.

Lisäksi säädettäisiin päätösvallasta varoituksen antamisessa tutkinta-arestiin määrätylle lievän rikkomuksen kyseessä ollessa.

Rikoslain 6 luvun 13 §:ää selvennettäisiin siltä osin, että rangaistuksesta vähennykseksi luettavan vapaudenmenetysajan on oltava vähintään vuorokausi.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksestä aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisten määrärahojen puitteissa.

Esityksellä parannetaan vankilaturvallisuutta säätämällä Rikosseuraamuslaitokselle riittävät toimivaltuudet puuttua turvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

Tavoitteena on myös yhtenäistää ja täsmentää tutkintavankeuden vaihtoehtoja koskevaa sääntelyä. Muutoksilla selkeytettäisiin erityisesti tutkinta-arestin toimeenpanoa.

3. Voimaantulo

Lakien on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.